

Молчанець І. М. *Формування читацьких інтересів молодших школярів* *Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т. І. Шанскової. Житомир, 2021. С. 49–50.

І. М. Молчанець,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Голубовська І. В.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Формування читацьких інтересів молодших школярів засобами дитячої поезії

На рівень навчальних досягнень учнів початкових класів впливає багато різних факторів. Завдання вчителя – побудувати освітній процес таким чином, щоб розвивати в учнів пізнавальний інтерес, здатність орієнтуватися в потоці інформації. Одним із найважливіших є вміння свідомо, правильно, швидко читати, виразно відтворювати та емоційно правильно сприймати художній твір. Початкова школа озброює дитину читацькою компетентністю, розширює кругозір, формує усвідомлене бажання до самостійної читацької діяльності. Дитина, яка не вміє добре читати, стикається з великими труднощами під час виконання домашніх завдань, вона почувається некомфортно на уроках літературного читання. Формуванню інтересу до читання можуть сприяти багато чинників: особистий приклад оточуючих, естетичний вигляд книжки, вміння дорослих активізувати читацьку мотивацію, актуальність тем та проблем, що розглядаються у творах для сучасних молодших школярів.

Відомі науковці М. Вашуленко, Н. Волошина, О. Савченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський розглядали читання як засіб активізації освітньої мотивації учнів, як один із видів мовленнєвої діяльності. Багато

уваги приділялося й виразному читанню, позакласному читанню в розвитку інтересу до книги, читацької самостійності, особливостям сприймання прочитаного тексту, вихованню юних читачів.

У дитячому середовищі одним із найпопулярніших жанрів є, безперечно, казки. Однак учні початкових класів виявляють живий інтерес не тільки до цих чарівно-фантастичних оповідань, а й до поетичних творів, тому вчитель має всіляко це підтримати.

Метою нашої статті є дослідження ролі дитячої поезії у формуванні читацького інтересу молодших школярів, за умови правильного добору вчителем творів для опрацювання та продуманої методики аналізування поетичних зразків.

Безсумнівно, зацікавленість юних читачів поетичними творами залежить від системи діяльності дорослих: батьків, вихователів у ЗДО та вчителя початкових класів.

Основи читацького інтересу закладаються ще в першому класі. Особливу увагу слід приділити використанню віршів в активному читацькому колі першокласників. Як показує практика, інтерес дітей до віршованих текстів у цей віковий період достатньо високий. У поезії учнів приваблює передусім ритм, римування, плавність звучання, звукопис і т. ін.

Однак не варто забувати, що загалом ліричні твори досить складні для сприймання, читання й інтонування молодшими школярами. Добираючи твори для першокласників, бажано надавати перевагу сюжетним віршам, а також ліро-епосу, написаним спеціально для дітей. Такі поезії активно сприяють розвитку емоційно-чуттєвої сфери школярів, умінь сприймати красу звучання поетичного слова.

За тематичним спрямуванням молодших школярів найбільше приваблюють гумористичні вірші, де відображені події з дитячого життя, а також пейзажна лірика.

Василь Сухомлинський зазначав: "Щоб душа дитини відгукнулась на художній твір, задзвеніла чарівною музикою, треба "зуміти торкнутися її

струн" [2, с. 50]. Українська дитяча література має багату поетичну скарбницю. Уже не одне покоління дітей із задоволенням читає вірші Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Олександра Олеся, Грицька Бойка, Ліни Костенко, Миколи Вінграновського, Тамари Коломієць, віршовані казки Павла Тичини, Наталі Забіли, Василя Симоненка, Михайла Стельмаха, Платона Воронька, Богдана Чалого, Марії Пономаренко та ін. Сучасна програма Нової української школи дає вчителю повну свободу у виборі творів для опрацювання на уроках літературного читання.

У процесі вивчення поетичних творів у початковій школі доречно використовувати різноманітні методичні прийоми, які допомагають дітям краще сприйняти специфічну образність поезії та виразність художнього мовлення:

- дібрати кольори до прочитаної поезії;
- до настрою вірша дібрати відповідну кольорову гаму;
- описати почуття, викликані прочитаним ліричним текстом, за допомогою кольору;
- описати звуковий образ, який виник у дитячій фантазії;
- намалювати ілюстрації до поетичних творів тощо.

Метою Нової української школи в мовно-літературній освітній галузі є виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, розвиток мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів. Для досягнення цієї мети вчитель має приділяти багато уваги розвитку критичного мислення: вмінню висловлювати своє ставлення до прочитаного й почутого, сприйманню, усвідомленню й осмисленню художнього твору, вираженню своїх емоцій і почуттів, аналізу та оцінці інформації. Тому вважаємо, що аналіз та інтерпретація змісту текстів за допомогою, наприклад, стратегій "Читання з передбаченням" та "Багаторівневі запитання" є одним із методів розвитку читацького інтересу.

На думку Алли Коваль, найважче навчитися читати й розуміти саме вірші, тому попервах варто розглядати змісту твору, його структуру, здійснювати емоційно-образний та мовностилістичний аналіз, а вже після цього переходити безпосередньо до виразного читання [4].

Особливої уваги на уроці літературного читання потребує епічна поезія; після вступної короткої бесіди та ознайомлення з художнім текстом педагог має провести повторне читання, а також разом з учнями визначити тему, ідею твору та їх художню реалізацію. Крім того, варто зупинитися й на специфіці віршової організації тексту, на ритміці й інтонації, на своєрідній образності, поетичному синтаксисі, на ролі ліричного героя.

Також необхідно проводити й словникову роботу, пояснювати незрозумілі слова, розкривати зміст речень. Учитель має звертати увагу школярів і на авторську позицію, що може реалізуватися в прямому оцінюванні (осуді чи схваленні), у побажаннях чи рекомендаціях читачам. Тож визначаючи ідею твору, юний читач має враховувати думку письменника. Учитель також має акцентувати на яскравій образності вірша, на засобах словотворчого увиразнення мовлення, тропях та стилістичних фігурах.

Важливо пояснити молодшим школярам, що безсюжетність – специфічна ознака лірики як літературного роду; головне тут – переживання, почуття, емоції ліричного героя. Також можна наголосити на тому, що автор і ліричний герой поезії далеко не завжди співпадають (ясна річ, без використання літературознавчих термінів і на зрозумілих дітям прикладах). Розкриваючи зміст віршованих творів, педагог може звертатися й до актуальних громадсько-політичних подій, здійснювати екскурси в історію, ділитися власним досвідом, спостереженнями тощо. Учитель як авторитетна людина має допомогти дітям відчувати почуття, емоції чи переживання, котрі автор відтворив у своєму художньому тексті, напр.: гордість за Батьківщину, любов до природи, оспівування доброти, осуд лінощів тощо.

Пейзажні поезії зазвичай невеликі за обсягом; такі твори передають почуття, переживання, які виникають у ліричного героя під впливом картин та явищ природи. Пейзажна лірика сприяє емоційному пізнанню дійсності, тож у процесі читання ліричних віршів учитель вводить дітей у світ художніх образів через почуття, а лише згодом переходить до думок і висновків. Налаштувати школярів на ліричний лад можуть спогади про екскурсію, музика, відповідні відеоролики. Читання пейзажних віршів дозволяє дітям особливо тонко відчувати ніжну красу рідного краю, усвідомити гармонію людини і природи.

Таким чином, майстерний вибір кращих поетичних текстів українських дитячих письменників, розуміння жанрово-родової специфіки ліричних творів, уміло проведений аналіз поетичних текстів, творчий підхід до уроків літературного читання в НУШ – усі ці чинники можуть позитивно вплинути на формування читацьких інтересів молодших школярів

Список використаної літератури

1. Мартиненко В. О. Робота з дитячою книжкою у структурі читацької діяльності учнів 1–2 класів. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць / наук. ред. О. М. Топузов. Київ : Педагогічна думка, 2012. Вип. 12.
2. Науменко В. О. Навчання вдумливого читання і розуміння художнього твору. *Початкова школа*. 2008. № 7. С. 50–51.
3. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ : Освіта, 2007. 334 с.
4. Фенцик О. Методика аналізу ліричного твору на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2014. № 4. С. 19–23.
5. Методика літературного читання. *На Урок*. URL: <https://naurok.com.ua/metodika-literaturnogo-chitannya-108083.html>